

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Teze diplomová práce

Zhodnocení světové produkce a trhu s kávou

Adéla Rosová

© 2014 ČZU v Praze

Souhrn

Předkládaná diplomová práce se zabývá zhodnocením trhu s kávou jako jednou z hlavních světových obchodovaných komodit. V teoretické části jsou vymezeny základní poznatky o kávě, základní druhy kávy a vysvětlen proces zpracování. Dále jsou zde uvedeny významné mezinárodní organizace a programy udržitelnosti působící v oblasti obchodu s kávou.

V praktické části diplomové práce je zhodnocena světová produkce kávy se zaměřením na pět největších producentů. Jsou zde vymezeny způsoby obchodování s kávou. Dále je zde zhodnocen a analyzován export, import, re-export a spotřeba kávy v jednotlivých letech a vybraných zemích. Práce obsahuje také ohodnocení vývoje cen na světovém trhu v posledních letech a vztah těchto cen k velikosti produkce. V neposlední řadě jsou zde zhodnoceny a zanalyzovány trendy na trhu s kávou a vliv těchto trendů na trh jako celek.

Klíčová slova: káva, Arabika, Robusta, trh, komodita, produkce, spotřeba, vývoz, dovoz, trend

Cíl práce

Cílem této diplomové práce je zhodnocení světové produkce kávy. Dále pak zhodnocení organizace a vývoje trhu a největších trendů na trhu s kávou. Trh kávy prošel za poslední roky značnými změnami a ceny kávy nezanedbatelnými výkyvy. Proto je důležité definovat, v jaké fázi se momentálně nachází.

V závěru práce jsou výše uvedené cíle propojeny do souvislostí s praxí i teorií. Záměrem diplomové práce „Zhodnocení světové produkce a trhu s kávou“ je vytvoření uceleného dokumentu, který přinese nový pohled na problematiku a nastíní možné varianty vývoje trhu s kávou v závislosti na uvedených trendech.

Metodika

Základem pro zpracování diplomové práce je studium odborné literatury (odborné články, výroční zprávy, publikace) zaměřené na kávu samotnou, organizaci trhu s kávou a obchod, vývoj trhu a socioekonomické dopady obchodu s kávou. Využity jsou zde také odborné internetové zdroje zabývající se danou problematikou. Převážná část použité literatury i internetových zdrojů je v anglickém jazyce a je případně pro účel diplomové práce překládána do jazyka českého.

Teoretická část práce je založena na analýze sekundárních dat. V praktické části jsou využívány metody deskripce, komparace, analýzy a následné syntézy. Je zde provedena komparace dvou způsobů obchodování s kávou prostřednictvím termínovaných obchodů na burze, nebo hotovostních kontraktů. Následuje analýza celkové produkce v letech 2010 až 2013, na tuto část navazuje analýza produkce v pěti největších producentských zemích Brazílii, Vietnamu, Indonésii, Kolumbii a Etiopii. Tato analýza je provedena pro období 2004 až 2013 respektive 2005 až 2013. Dochází zde také k rozboru exportu, importu a re-exportu kávy. Exportu je popsán na příkladu pěti největších producentů. Je zde provedena komparace produkce a exportu v jednotlivých zemích za jednotlivá období a zanalyzovány souvislosti. Následuje deskripce a analýza importu a s tím souvisejícího re-exportu. Z komparace hodnot importu a re-exportu poté vyplývají přibližné hodnoty domácí spotřeby. Pro zobrazení importu je zvolen příklad největších světových importérů a pro ilustraci jsou zde vždy také uvedeny hodnoty objemů pro EU jako celek. Hodnocení produkce, exportu, importu i re-exportu probíhá v ukazatelích miliony pytlů/rok (jeden pytel=60 kg). Pro tyto účely byly provedeny přepočty z tun na jednotku pytlů.

Spotřeba kávy je hodnocena na třech různých trzích – trhu tradičním, trhu exportních zemích a nově vznikajících trzích. Je zde provedena analýza a komparace údajů v letech 2000 až 2012. Pro ilustraci je zde také uvedena spotřeba kávy v kilogramech na osobu a rok v zemích s největší spotřebou a v zemích producentských. Včetně popisu největších společností působících na trhu s kávou. Je zde také zanalyzován vývoj cen na světových burzách obchodujících s kávou v souvislosti s celkovou produkcí v jednotlivých letech 2010-2014. V neposlední řadě je v praktické části provedena deskripce a analýza zvolených trendů na trhu a tyto trendy jsou zhodnoceny v souvislostech s teoretickými i praktickými podklady. Na praktickou část diplomové práce navazuje kapitola zhodnocení výsledků. Zde je provedena syntéza poznatků z předešlých částí praktické i teoretické části. Syntéza objasňuje vztahy jednotlivých ukazatelů a jejich vzájemný vliv. V závěru práce jsou pak nastíněny možné způsoby vývoje trhu s kávou.

Vyhodnocení výsledků

Na konci roku 2013 byla cena kávy na burzách nejnižší za posledních 5 let jako výsledek nadprodukce a z důvodu neodpovídající poptávky. Vysoké ceny kávy roku 2011 způsobily, že producenti měli více volných prostředků a investovali do rozšiřování produkce pro dosažení větších výnosů. To zapříčinilo, že roky 2012/13 a 2013/14 byly lety rekordní světové kávové produkce, avšak klesajících cen. Neschopnost pružné reakce na straně nabídky i poptávky

znemožňuje rychle měnit ceny na trhu a tak regulovat na výkyvy produkce. Vlivem těchto specifik může nerovnováha na trhu s kávou přetrvávat několik let.

Analýza produkce kávy byla provedena na příkladu pěti největších světových producentů. Brazílie je největším producentem kávy na světě a výkyvy její produkce výrazně ovlivňují celý trh s kávou. Produkce v Brazílii kolísá ve dvouletých cyklech, většinou je rok nižší produkce následován rokem s produkcí vyšší. Tyto dvouleté cykly jsou způsobeny vysokou mechanizací na brazilských kávových plantážích. V posledních dvou letech 2012/13 a 2013/14 byla ovšem produkce na podobných hodnotách okolo 50 milionů pytlů (60kg). To, že produkce v roce 2013/14 ztlačila, tak jako v předešlých cyklech je zapříčiněno především zlepšením přístupu k zavlažování i mechanizaci. Produkce se od roku 2004/05 pohybuje nad 35 miliony pytlů ročně a v roce 2012/13 dosáhla rekordních hodnot 50 milionů pytlů. Je nepravděpodobné, že by Brazílie byla v produkci kávy v následujících letech předstihována jinou zemí a to i díky oné vysoké mechanizaci, vzdělanosti farmářů a tradicím v pěstování kávy. Brazílie nyní čelí problémům způsobenými klimatickými změnami i tzv. jevem El Niño.

Do budoucna lze očekávat, že výkyvy cen budou pokračovat, především pak kvůli klimatickým změnám. Tyto změny budou nadále způsobovat krátkodobé šoky v nabídce. Dlouhodobá světová vyváženost produkce kávy a poptávky má pozitivní předpověď. Nepředpokládá se krátkodobý či střednědobý nedostatek kávy. Během let 1990 a 2012 stoupla světová produkce kávy o 50%, hlavní podíl na tomto růstu měl Vietnam. V mnoha tradičních producentských zemích je však nemožné dále rozšiřovat plochy vhodné pro pěstování kávovníků a ztlačila stoupají náklady na produkci. Je tedy nepravděpodobné, že by zde produkce rostla a také je nepravděpodobný výskyt nového producenta vzhledem ke specifickým klimatickým požadavkům na pěstování kávy. Růst produkce by tedy dále rapidně narůstat neměl.

Na druhou stranu ovšem spotřeba kávy, roste neustále. Na tradičních trzích je růst zanedbatelný, hodnota spotřeby spíše zůstává na stejných úrovních, okolo 60 milionů pytlů ročně, zvyšuje se zde spíše poptávka po kvalitních speciálních kávách. Konzumace na exportních a nových trzích roste nepřetržitě a představuje tak hlavní potenciál do budoucna. Na exportních trzích Brazílie, Indonésie, Mexika a Indie se očekává růst životní úrovně střední třídy, a s tím i pokračující trend růstu spotřeby kávy. Brazílie je druhým největším spotřebitelem po USA a je pravděpodobné, že se v budoucnu dostane na první místo.

Nové spotřební trhy pro kávu prozatím ukazují na preferenci kávových produktů na bázi Robusty, především rozpustnou kávu a kávové výrobky 3v1 a 4v1. Nicméně s vývojem trhů v jednotlivých zemích lze spatřit změnu preferencí ve spotřebě směrem ke kávě Arabika. Například v Japonsku i v Jižní Koreji a Číně. Tato změna v preferencích přímo souvisí se zvyšujícím se HDP, urbanizací i demografickým rozvojem. Tím, jak daný trh dospívá, roste poptávka po kávách lepších kvalit. Spotřeba v západní a jihozápadní Asii zůstává jedním z nejdynamičtějších trhů s největším potenciálem. Nachází se zde 31% světové populace a 29% světového HDP. Šestnáct zemí této oblasti momentálně čerpá 14% světové spotřeby kávy. Pokud bude podíl na spotřebě stále růst podle současných trendů, bude tato oblast velmi významným trhem. Velmi perspektivním trhem je především Čína a Jižní Korea.

Závěr a predikce vývoje trhu s kávou

Káva není jednoduchou plodinou k pěstování, je důležitou komoditou ve světové ekonomice a druhou nejobchodovanější komoditou na světě. Káva je produkována sedmdesáti zeměmi na světě. Trh s kávou je regulován Mezinárodní kávovou organizací (ICO). Tato organizace má za hlavní cíl regulaci ceny, aby nedocházelo k velkým cenovým výkyvům v době nadprodukce a naopak. Regulace této mezivládní organizace jsou důležité především z toho důvodu, že na kávě je závislých 25 milionů pěstitelů na celém světě.

Produkce kávy v posledních letech rostla, přes klimatické změny a nepříznivý vliv škůdců. Bude těžké zachovat tento trend růstu, vzhledem k rostoucím cenám produkce. Záleží na zvládnutí situace s kávovou rží ve střední Americe a na klimatických změnách, které mohou ovlivnit produkci kávy ve velkém měřítku.

Na základě porozumění celkové problematice, vyhodnocení výsledků práce a jednoho ze stanovených cílů – zhodnocení vývoje trhu a největších trendů, lze do budoucna autorem této diplomové práce naznačit predikci vývoje trhu s kávou následujícím směrem.

Výhledy na růst světové poptávky po kávě jsou pozitivní. V tradičních trzích se nadále očekává růst poptávky po speciálních kávách, i přes předpoklad rostoucích cen, jelikož se kvalitní káva bude stávat luxusním zbožím. Na nově vznikajících a tradičních trzích by měl stabilní růst zajistit těsnou vyrovnanost nabídky a poptávky na světovém trhu s kávou. Na mnohých z těchto trhů ovšem káva zůstává luxusní potravinou, vzhledem k nízkým příjmům a celkově nízkému HDP. Se zlepšováním životní úrovně poroste spotřeba kávy a nebude docházet k nevyužití potenciálu na nových trzích. To podpoří využití produkce

exportních zemí. Udržitelný rozvoj kávového trhu záleží pouze na této konzistentní vyrovnanosti mezi nabídkou a poptávkou. Na tradičních trzích je káva známým nápojem. Oproti tomu na trzích nových je potřeba podporovat spotřebu kávy marketingem, reklamou, diferenciací produktů a inovacemi. Pokud by byl růst poptávky na nových trzích, především v Číně a Jižní Koreji, v následujících letech velmi prudký, stane se, že produkce kávy nebude poptávce stačit. Tomu nasvědčuje i omezená možnost zvětšování pěstebních ploch pro kávu v producentských zemích, které by muselo být v mnoha případech učiněno na úkor jiných plodin, důležitějších pro výživu obyvatelstva. Cena kávy by tedy rostla.

Vzhledem k pokračujícím problémům s kávovou rzí ve střední Americe je zde vysazována odolnější Robusta, či hybridy mezi Arabikou a Robustou pro jejich lepší odolnost. Záleží zde na zvládnutí momentální situace. Může se však stát, že se v budoucnu bude pěstovat velké množství Robusty i v zemích tradičně pěstujících Arabiky, pro její vlastnosti a odolnost, přestože je kávou méně kvalitní. Zároveň bude růst spotřeba kvalitních káv na tradičních i nově vznikajících trzích. To by také podporovalo predikci autora, že cena kvalitních odrůd kávy bude v následujících letech stoupat. A je možné, že v budoucnu bude kvalitní káva vzácnou a drahou pochutinou.

Seznam použitých zdrojů - vybrané bibliografické citace:

FAOSTAT. *Download data*. [online]. ©2014[cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://faostat3.fao.org/download/Q/QC/E>

INTERNATIONAL COFFEE ORGANIZATION. *Coffee Prices*. [online]. 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: http://www.ico.org/coffee_prices.asp

INTERNATIONAL COFFEE ORGANIZATION. *Trade Statistics* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: http://www.ico.org/coffee_story.asp/

INTERNATIONAL TRADE CENTRE. *The Coffee exporter's guide*. 3. vyd. Ženeva: International Trade Centre, 2011. 267 s. ISBN 978-929-1373-949.

OSORIO, Nestór. *The Global Coffee Crisis: A Threat to Sustainable Development*. [online]. 2012. [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: <http://dev.ico.org/documents/globalcrisis.pdf>

ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK EVROPSKÉ UNIE. *Mezinárodní dohoda o kávě z roku 2007*. [online]. 2008 [cit. 2014-09-25]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=25712